

ZAT «Vipol», 2006. – 484 s.

11. Levites D. G. Avtovidaktika. Teoriya i praktika konstruirovaniya sobstvennykh tekhnologiy obuchenija : Ucheb. posobie / D. G. Levites. // Ros. akad. obrazovaniya, Mosk. psihol.-sots. in-t. – M. : Izd-vo Mosk. psihol.-sots. in-ta; Voronezh : Izd-vo NPO «MOD`EK», 2003 – 318 s.

12. Luzik E. V. Try ipostasi vyshchoyi tekhnichnoyi osvity v informatyzatsiyi maybutn'oho suspil'stva / E. V. Luzik // Visnyk Natsional'noho aviatsiynoho universytetu. Seriya : Pedagogika. Psykholohiya: Zb. nauk. pr. – Vyp. 1. – K. : Vyd-vo Nats. aviats. un-tu «NAU druk», 2009. – S.4–8.

13. Slipchyshyn L. Psykholoho-pedahohichni zasady vprovadzhennya idey konstruktyvnoyi pedagogiki u navchannya / L. Slipchyshyn // Rozvytok pedagogichnykh nauk v Ukraini ta Pol'shchi na pochatku XXI st. : z b. nauk. prats' Cherkasy : Vydavets' Chabanenko Yu. A., 2011 – S. 258–262.

14. Smirnova I. L. Integrativnye teoreticheskie znaniya pilotov – zalog bezopasnosti poljotov / I. L. Smirnova – Kirovograd : KOD, 2008. – 183s.

15. Sobko Ya. M. Teoretychni ta metodychni osnovy intehratyvnykh kursiv u profesiyniy osviti : monohrafiya / Ya. M. Sobko. – L'viv : Spolom, 2007. – 332 s.

16. Shendrik I. G. Obrazovatel'noe prostranstvo sub»ekta i ego proektirovanie : monografija / I. G. Shendrik. – M. : APKiPRO, 2003. – 156 s.

17. Foerster H. von. Das Konstruieren einer Wirklichkeit // Die erfundene. Wirklichkeit. Wie wissen wir, was wir zu wissen glauben S. 60.

Отримано редакцією 27.02.2018 р.

УДК 159.373.3

Ірина Олександрівна Пінчук,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка,
e-mail: pinchukiryna6@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглянуто проблему розвитку критичного мислення майбутніх учителів англійської мови початкових класів у процесі підготовки їх до роботи в Новій українській школі за новим Державним стандартом початкової загальної освіти, підкреслено її важливість. У роботі описано навчальний процес, побудований на засадах критичного мислення, його характерні особливості. У дослідженні названо і схарактеризовано чотири етапи процесу розвитку критичного мислення студентів та види діяльності, що використовуються на кожному з них. Автором визначено основні методи, що їх найчастіше використовують у процесі застосування технології критичного мислення.

Ключові слова: майбутні вчителі англійської мови, Нова українська школа, критичне мислення, процес вивчення англійської мови, початкова школа.

Постановка проблеми. 1 вересня 2018 року всі першокласники України придуть у Нову українську школу та навчатимуться за новим Державним стандартом початкової загальної освіти. Ключовими особами реформи середньої освіти є вчителі, які мають реалізувати зміни. Саме тому сьогодні триває процес масштабного підвищення кваліфікації вже працюючих учителів [1].

Особливої уваги потребує процес підготовки вчителів до викладання іноземних мов у початковій школі. Педагогів, що навчатимуть першокласників у 2018 році англійської мови, найбільше – 17 тис 524 особи. Підготовку тренерів організували Британська Рада спільно з Кембриджським Університетом. Навчання проходитиме в очно-дистанційному форматі протягом трьох місяців. Учителі отримують доступ до онлайн-платформи, створеної спільно Британською Радою і Кембриджським Університетом [1].

Не менш важливим кроком у реформуванні є підготовка молодого покоління вчителів початкових класів до навчання іноземних мов у Новій українській школі. У зв'язку з цим викладання методик початкової освіти у педагогічних ВНЗ варто переорієнтувати і адаптувати до підготовки нових кадрів для роботи у початковій школі за новим стандартом. Одним із найважливіших завдань професійної підготовки майбутніх учителів є стабільна зорієнтованість навчального процесу на системне неперервне якісне формування особистості вчителя, основою якої є готовність людини до

відбору необхідних знань шляхом критичного аналізу, осмислення інформації та вміння самостійно приймати рішення. Тому, на нашу думку, розвиток критичного мислення є невід'ємною частиною модернізації сучасної школи в цілому та оптимізації навчання іноземних мов зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявна джерельна база з проблеми розвитку критичного мислення представлена різноманітними поглядами.

Теоретичні основи технології розвитку критичного мислення описано в роботах М. Вайнштейна, В. Гузеєва, О. Давиденко, М. Кларіна, В. Кушнір, О. Павлової, О. Тягло, Н. Лінкевич детально описала методи і прийоми технології розвитку критичного мислення. Гузеєв В. акцентував увагу на прихованому потенціалі технології розвитку критичного мислення і цінності її використання в навчальному процесі. В. Кларіним було проаналізовано зарубіжний досвід використання технології критичного мислення. В. Кушнір було розглянуто особливості критичного мислення педагога. О. Павлова описує особливості використання технології розвитку критичного мислення на уроках хімії.

Практичним упровадженням проблеми застосування технології критичного мислення на уроках англійської мови займалися вчителі-практики В. Потьомкіна, Т. Табачна. Вони запропонували різноманітні вправи і завдання на розвиток критичного мислення учнів середньої ланки школи на уроках англійської мови.

Методика розвитку критичного мислення передбачає використання педагогічних технологій проблемної спрямованості, що віддзеркалюють основні принципи особистісно-орієнтованого підходу: навчання у співробітництві, мозковий штурм, дискусії, круглі столи, рольові ігри проблемної спрямованості та ін., які були розроблені американськими педагогами Дж. Стілом, К. Меридіт, Ч. Темплом.

Як зазначає Є. Полат, «не просто засвоєння знань, а вміння їх творчо застосовувати для отримання нових знань, розвиток самостійного критичного мислення – ось проблема, реалізація якої вимагає принципового іншого погляду як на технологію навчання, так і на теорію» [2].

Формулювання мети статті: вивчити теоретико-методичні основи з питання розвитку критичного мислення майбутніх учителів англійської мови початкової школи та розглянути особливості застосування технології розвитку критичного мислення на заняттях з англійської мови в педагогічних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в наукових джерелах можна знайти різні визначення терміна «критичне мислення». Джуді А. Браус і Девід Вуд визначають критичність мислення як здатність аналізувати інформацію з позиції логіки і особистісно-психологічного підходу для того, щоб застосовувати отримані результати як до стандартних, так і до нестандартних ситуацій, питань, проблем [3]. Найчастіше під критичним мисленням розуміють процес оцінювання достовірності, точності або цінності чого-небудь, здатність шукати і знаходити причини й альтернативні думки, сприймати ситуацію в цілому і змінювати свою позицію на основі фактів і аргументів. Його ще називають логічним, або аналітичним мисленням. Критичне мислення – розумне рефлексивне мислення, сфокусоване на рішенні, у що вірити і що робити.

Узявши за основу нові досягнення когнітивної психології та власний унікальний педагогічний досвід, Д. Гальперин, американський психолог і в минулому президент американської психологічної асоціації, у своїй роботі «Психологія критичного мислення» визначає критичне мислення таким чином: це спрямоване мислення, яке відрізняється виваженістю, логічністю і цілеспрямованістю, його відрізняє використання таких когнітивних навичок і стратегій, які збільшують імовірність отримання бажаного результату [4, с. 512].

Достатньо детально розглядає важливість вивчення зазначеної проблеми український дослідник С. Терно, визначаючи критичне мислення як наукове мислення, сутність якого полягає у прийнятті ретельно обміркованих і зважених рішень щодо довіри до будь-якого твердження, а також ступінь упевненості, з яким ми це робимо. Він вважає, що основними рисами критичного мислення є такі вміння: робити логічні умовиводи; приймати обґрунтовані рішення; давати оцінку позитивних і негативних рис як отриманої інформації, так і самого розумового процесу; бути спрямованим на результат. Таке мислення характеризується контрольованістю, обґрунтованістю та цілеспрямованістю [5].

Критичне мислення – це інтелектуально організований процес, спрямований на активну діяльність щодо осмислення, застосування, аналізу, узагальнення або оцінювання інформації, отриманої або створеної шляхом спостереження, досвіду, рефлексії, міркувань або комунікації, як керівництво до дії або формування переконання.

Саме тому його треба розвивати в нового покоління вчителів початкових класів. Сьогодні для Нової української школи потрібен учитель, який є вільною творчою особистістю. Традиційний підхід до

навчання не здатний забезпечити формування творчої особистості, тому залишаються незатребуваними такі якості мислення, як глибина, критичність, гнучкість, що є ознаками самостійності студента.

Одним із таких підходів є формування навичок критичного мислення, яке разом із фаховою і соціальною компетентністю забезпечує конкурентоздатність і мобільність освіченої людини на ринку праці, її готовність жити і працювати в умовах неперервних змін.

При таких інноваційних поглядах на навчання англійської мови основне завдання викладача – організувати продуктивну навчально-пізнавальну діяльність студента, що забезпечує реалізацію його особистісного когнітивного та креативного потенціалу, що дає можливість опанувати стратегії освітньої діяльності і набути ефективного самостійного досвіду вивчення і використання англійської мови в різних професійних ситуаціях і умовах самореалізації та саморозвитку. Особливу роль у реалізації зазначених концептуальних положень покликана відіграти технологія розвитку критичного мислення, яка дедалі інтенсивніше впроваджується в систему вищої педагогічної освіти.

Відповідно, формування навичок критичного мислення передбачає розвиток здатності студентів аналізувати навчальну інформацію з позиції логіки та особистісного підходу з метою використання отриманих результатів як до стандартних, так і нестандартних ситуацій і проблем, а також здатність ставити нові запитання, знаходити аргументи, приймати незалежні продумані рішення.

Основними ключовими елементами критичного мислення є: самостійність; етапність (починається з постановки питання і подальшого визначення проблеми); переконливість аргументації; застосування певних прийомів, що в сукупності створюють перевірену на практиці ефективну методологію опрацювання інформації; обґрунтованість (передбачається використання відповідних критеріїв – положень, які бере до уваги критично мисляча людина, оцінюючи ідеї у процесі їх аналізу) тощо.

При цьому навчальний процес, побудований на засадах критичного мислення, характеризується такими особливостями:

- 1) процес навчання вміщує завдання, розв'язання яких потребує мислення вищого рівня;
- 2) навчальний процес, організований як дослідження учнями певної теми, що виконується шляхом інтерактивної взаємодії між ними;
- 3) результатом навчання є не засвоєння фактів чи чужих думок, а вироблення власних суджень засобом використання певних прийомів мислення;
- 4) критичне мислення потребує від студентів достатніх навичок оперування доказами та формулювання умовиводів, умінь знаходити та інтерпретувати оригінальні документи і джерела інформації, аналізувати аргументи, обґрунтовувати висновки доказами;
- 5) важливим поштовхом має бути вмотивованість студентів до обговорення проблеми, а не уникання її розв'язання. Вони мають працювати всі разом, щоб досягти консенсусу [6].

У психолого-педагогічній літературі названо чотири етапи процесу формування і розвитку критичного мислення студентів, що ми використовуємо у процесі навчання на заняттях з англійської мови [7].

Перший етап – актуалізація знань, пробудження інтересу до теми, визначення мети вивчення конкретного матеріалу, активна участь студентів у процесі навчання. Дуже важливо, щоб кожен сам визначав рівень своїх знань. Формування особистого інтересу до теми з подальшим визначенням мети навчання.

Види діяльності, що використовувалися на цьому етапі: парна та групова мозкова атака, використання ключових слів, перехрещених логічних ланцюгів, поділ на кластери (сміслові блоки), конструктивна таблиця «знаємо – хочемо знати – дізналися», правильні й неправильні твердження тощо. Робота студентів на першому етапі, зазвичай, не оцінюється.

Другий етап – осмислення нової інформації, критичне читання та письмо. Активізація студента, націлена на свідомий, ґрунтовний та критичний підхід до розуміння нової інформації. Отримання нової інформації за умови постійної підтримки активності в процесі навчання, інтересу до теми. Осмислення нової інформації, під час якого основним завданням учителя є допомога в усвідомленні студентами власного розуміння матеріалу та сприйманні нового. Зіставлення нової інформації з власними знаннями.

Види діяльності, що використовуються на цьому етапі: маркування тексту – прийом «insert», складання таблиць (синтезу, «плюс – мінус – цікаво», концептуальної таблиці), доповнення таблиці головних та другорядних запитань, пошук відповідей на запитання, поставлені в першій частині уроку, тощо.

Третій етап – роздуми або рефлексія, формування власної думки стосовно навчального матеріалу. Цілісне осмислення, узагальнення отриманої інформації, закріплення нових знань і активна

перебудова уявлень відповідно до нової інформації. Вироблення відповідного ставлення до вивчаного матеріалу, виявлення ще невідомого – тем і проблем для подальшої роботи: активне переформулювання отриманої інформації сприяє формуванню особистого ставлення до нових знань.

Види діяльності, що використовувалися на цьому етапі: заповнення кластерів, таблиць; написання творчих робіт тощо.

Четвертий етап – узагальнення й оцінювання інформації (проблеми), визначення способів її розв'язання, з'ясування власних можливостей. Аналіз усього процесу вивчення матеріалу; обмін думками дає можливість розширити мовний простір і ознайомитись з іншими думками.

Види діяльності, що використовувалися на цьому етапі: заповнення таблиць; дискусії; написання творчих робіт тощо.

Сучасна освітня технологія розвитку критичного мислення допомагає викладачеві виконати низку дуже важливих функцій у процесі вивчення англійської мови:

– освітньої мотивації: підвищення інтересу студентів до процесу вивчення англійської мови та активного сприйняття вивченого матеріалу;

– інформаційної грамотності: розвиток умінь студентів до самостійної аналітичної та оцінювальної роботи з інформацією будь-якої складності;

– культури мовлення: формування навичок усного і писемного англомовного мовлення у процесі вирішення різноманітних проблемних ситуацій і написання творів різних жанрів;

– соціальної компетентності: формування комунікативних англомовних навичок та відповідальності за власні знання.

Методи, які найчастіше використовують у процесі застосування технології критичного мислення, – дискусія, метод взаємних запитань, метод реконструкції, метод спрямованого читання й слухання, метод помилок, метод доведення від протилежного, метод критичної перевірки тощо – допомагають викладачеві розвивати у студентів уміння оцінювати проблемну ситуацію, аналізувати її, висловлювати власну думку англійською мовою, пропонувати її розв'язання.

Методика розвитку критичного мислення передбачає використання педагогічних технологій проблемної спрямованості, що віддзеркалюють основні принципи особистісно-орієнтованого підходу: навчання у співробітництві, мозковий штурм, дискусії, круглі столи, рольові ігри проблемної спрямованості тощо.

У дискусії, на відміну від мозкового штурму, критичні судження студентів не лише не забороняються, але й заохочуються.

У наш час усе частіше вдаються до поєднання обох методик (мозкового штурму та дискусії), що отримало назву діалогу-диспуту. При проведенні подібних занять з метою дотримання правил ведення дискусії В. Кларин пропонує ознайомити учасників диспуту з його правилами і вивісити їх на дошці або на стіні, як це робиться за кордоном. Наприклад, такі:

1. Я критикую ідеї, а не людей.
2. Моя мета полягає не в тому, щоб перемогти, а в тому, щоб прийти до найкращого рішення.
3. Я спонукаю кожного з учасників до участі в обговоренні й засвоєнні всієї необхідної інформації.
4. Я вислуховую міркування кожного, навіть якщо я з ними не згоден.
5. Я переказую (роблю парафраз) те, що для мене не є цілком зрозумілим.
6. Я спочатку з'ясовую всі ідеї й факти обох позицій, а потім намагаюся поєднати їх так, щоб це поєднання давало нове розуміння проблеми.
7. Я прагну осмислити й зрозуміти обидва погляди на проблему.
8. Я змінюю свою думку, коли факти доводять іншу і подано її обґрунтування [8, с. 158].

На думку зарубіжних дослідників, навчальний матеріал засвоюється поглиблено в ході дискусії за рахунок:

- обміну інформацією між учасниками;
- різних підходів до одного й того самого предмета, що заохочуються викладачем;
- співіснування різних аж до протилежності точок зору;
- можливості критикувати й навіть відкидати будь-яку думку;
- пошуку групової згоди у вигляді спільної думки або рішення [8, с. 128].

У процесі навчання студентів англійської мови ми користувалися такими формами роботи, запропонованими Олександром Елькіним, керівником EdCamp Ukraine і Річем Кзисом – американським едкемпером.

1. Зустрічі, спрямовані на вирішення певної проблеми. Для їх проведення варто звернутися до

студентів з проханням перерахувати всі проблеми, з якими вони стикаються у своєму щоденному житті. Потім разом обрати найважливішу проблему, що хвилює більшість, і обдумати її вирішення. Наприклад, якщо студенти хочуть змінити розклад занять, то вони можуть оцінити його переваги і недоліки та скласти новий (за умов дотримання всіх вимог до складання розкладу).

2. Організувати «App Hour» (година ІКТ), де студенти можуть репрезентувати добірки веб-сайтів чи додатків для вивчення англійської мови і поділитися досвідом їх використання. Можливе колективне реєстрування на тому чи іншому сайті, проходження одного з курсів з подальшим його обговоренням на заняттях з англійської мови. Визначення його переваг і недоліків. Це осучаснить викладання і дозволить бути ближчими до студентів і їхніх інтересів.

3. Техніка «Проговори це» дуже вдала у викладанні англійської мови за професійним спрямуванням. Ідея в тому, що ви задаєте певну тему і просите всіх поділитися лайфхаками про ті чи інші речі, які спрацьовують на заняттях. Бажано створити атмосферу довіри, розставивши стільці колом, щоб усі присутні могли бачити один одного.

4. Принцип «Обери це» працює так. Студенти отримують стікери з різнокольоровими крапками, де кожен колір означає частотність використання певної практики: завжди, часто, рідко або ніколи. Ви можете ставити запитання стосовно різних дій: наприклад, «Як часто Ви займаєтеся фізичними вправами?» Потім треба проаналізувати відповіді за допомогою цих кольорових відміток і обговорити результати.

5. Цікавою можливістю також є використання глека для голосування, особливо коли важко визначитися з наступною темою для розмови. Варто запропонувати кілька важливих тем, а потім нехай студенти проголосують за найбільш актуальну. Таким чином можна обрати тему наступної зустрічі.

6. Одним зі способів організації зустрічей може бути «Стаття тижня» – ви обираєте день, коли будете обговорювати якусь статтю, пост у блозі або будь-який актуальний текст. За тиждень до зустрічі надсилається текст групі, аби дати час на прочитання, а протягом самої зустрічі рефлексуете. Ця ідея добре спрацьовує і з фільмами, тож можна започаткувати традицію «Фільм тижня».

7. Сучасним і популярним видом самовдосконалення та розвитку в освіті є «Книжковий клуб». Прочитані студентами книги варто обговорити на зустрічах клубу. Це не обов'язково мають бути книги зі сфери освіти, вони можуть бути не пов'язані безпосередньо зі шкільним життям, але бути світогляднотворчими, що позитивно вплинуть на особистісний розвиток чи розширення світогляду студента.

8. Досить сучасною є така форма роботи, як «підпільна» розсилка чи група в соцмережах з контраверсійними матеріалами й новинами, які містять різні думки. Публікації на гострі теми – чудова можливість подискутувати з однодумцями. Варто намагатися кожного дня чи тижня дізнаватися щось нове у галузі вивчення англійської мови, наприклад, ми проводили таку форму роботи, як «фраза тижня» (це може бути англійськомовний фразеологічний зворот, неологізм або прислів'я), яке може обговорюватися протягом тижня з подальшим його запам'ятовуванням і використанням у власному англійськомовному мовленні.

9. Щоденні рефлексивні п'ятихвилинки або щотижневі години. Навчання наодинці теж можливе, адже «ніколи краще побути на самоті, аніж у поганій компанії». Кожен студент особисто обирає час, коли йому зручніше займатися самоаналізом – наприклад, година вранці чи ввечері або щоп'ятниці після занять. Головне, щотижня виділяти хоча б одну годину на самовдосконалення, дізнаватися й пробувати щось нове, регулярно з'являтися на професійних сторінках і в групах соціальних мереж. На кожному занятті з англійської мови студенти намагалися відповідати на такі запитання: Що я дізнався нового за період від останнього заняття з англійської мови? Чи я ознайомив когось із знайомих мені людей з новою англійськомовною інформацією за цей період? Як змінилося моє мислення після цього?

10. «Проблемний саміт», який складається з 5 кроків:

1 крок – 5 проблем для вирішення. Коли ми говоримо про проблеми, ми маємо на увазі сфери, де можливі конкретні зміни або покращення. З цього можна почати зустріч або заздалегідь підготувати проблемні зони – наприклад, оцінювання, що мотивує, формат домашніх завдань, пристосування завдань до життя.

2 крок – можливість обрати проблему, яку учасники насправді хочуть вирішити разом. Це також можна зробити до зустрічі, щоб зберегти час, або безпосередньо протягом зустрічі, об'єднавшись у малі групи, аби домовитися. У будь-який спосіб варто впевнитися, що проблеми, які ви намагаєтесь вирішити, є насправді значущими для студентів.

3 крок – 25 хвилин обміну думками. Жодна ідея не є поганою, тому варто створити в колективі

безоцінну атмосферу. Те, що працює для однієї людини, може не спрацювати для іншої. Тож певне непогодження під час обговорення є природним. Важливо, щоб усі відкрито могли висловлювати свою думку. Варто обговорювати проблеми та абсолютно всі рішення, що пропонуються.

4 крок – 15 хвилин рефлексії. На цей момент уже всі мають бути озброєні кількома методами розв'язання проблеми, які можна застосувати.

5 крок – розсилка групі рішень, що були напрацьовані, з подальшим обговоренням, які рішення спрацювали, а які – ні, та чому так сталося.

11. На рівні групи або навіть факультету можна використати ідею «Доставка на завтра» – тобто дати студентам 24 години свободи робити все що завгодно щодо вивчення англійської мови, але за однієї умови: всі студенти наступного ж дня мають прозвітувати про те, що було зроблено щодо вивчення англійської мови. Іншими словами, «доставити» свої напрацювання як швидкісний поштовий сервіс.

12. Ведення власного блогу допомагає зібрати думки до купи, а також відкрити щось цікаве для інших. Можна вести блог групи. Але пам'ятати, що ви його ведете передусім для себе, тому прагніть до регулярності публікацій. Легко й безкоштовно створити персональний веб-сайт з функцією ведення записів можна в проекті «School Champion».

13. «Занурення у відомості» дозволяє аналізувати інформацію, що пов'язана з освітнім процесом з англійської мови. Досліджуючи явні й неявні тренди, можна дізнатися багато нового. Проаналізувати підручники, посібники з англійської мови, зазначити їх переваги і недоліки. Обговорити сучасні засоби навчання, запропонувати власне рішення, або навіть створити власний колективний підручник або посібник.

Варто пройти певні етапи: 1 етап – дискусія (запропонувати переглянути дані, обговорити їх), 2 етап – розуміння (дослідити, чому саме так відбувається, від чого це залежить), 3 етап – планування змін (спробувати трансформувати підходи, стратегію чи інші чинники) [9].

Важко назвати таку складову критичного мислення, яку не можливо сформулювати. Педагоги навчають студентів навичок усного та писемного мовлення, вважаючи, що вони зможуть використовувати ці навички, коли будуть говорити чи писати на будь-яку тему. Критичне мислення не з'являється автоматично у вигляді побічного результату звичайного навчання англійської мови. Щоб домогтися очікуваного ефекту, потрібно докладати систематичні зусилля щодо вдосконалення мислення. Для того щоб студенти могли повністю і свідомо зосередитися на поліпшенні своїх розумових здібностей і розширити сферу застосування отриманих навичок, навчання критичного мислення має містити велику кількість прикладів із різних сфер життя. Будь-яка людина може мислити критично.

Для того щоб студент міг скористатися своїм критичним мисленням, йому важливо розвивати в собі ряд якостей, серед яких Д. Гальперин виділяє: 1) готовність до планування. Думки часто виникають хаотично. Важливо впорядкувати їх, вибудувати послідовність викладу. Упорядкованість думки – ознака впевненості; 2) гнучкість. Якщо студент не готовий сприймати ідеї інших, він ніколи не зможе стати генератором власних ідей і думок. Гнучкість дозволяє почекати висловлення судження, поки він не володіє різноманітною інформацією; 3) наполегливість. Часто, стикаючись з важким завданням, ми відкладаємо його рішення на потім. Розвиваючи наполегливість у напруженні розуму, студент обов'язково матиме кращі результати в навчанні; 4) готовність виправляти власні помилки. Людина, яка мислить критично, не буде виправдовувати свої неправильні рішення, а зробить правильні висновки, скористається помилкою для продовження навчання; 5) усвідомлення. Це дуже важлива якість, що передбачає вміння спостерігати за собою в процесі мисленнєвої діяльності, відстежувати хід міркувань; 6) пошук компромісних рішень. Важливо, щоб прийняті рішення сприймалися іншими людьми, інакше вони так і залишаться на рівні висловлювань [4, с. 56].

На нашу думку, варто ознайомитися зі стратегіями, що можна застосовувати для розвитку критичного мислення студентів, запропонованими проектами eTwinning Plus:

1. Використання «пустопорожнього часу».
2. Вирішення 1 проблеми за день.
3. Інтерналізація – засвоєння інтелектуальних стандартів. Кожен тиждень працюйте з однією з інтелектуальних норм (зрозумілість/чіткість, точність, доречність, глибина, широта, логічність, значення та ін.).
4. Ведення інтелектуального щоденника.
5. Перебудова власного характеру. Виберіть одну інтелектуальну рису – наполегливість, автономія, співчуття, хоробрість, смиренність тощо – та розвивайте її протягом тижня.
6. Зменшення рівня егоцентризму.
7. Переоцінка власних суджень, думок, розгляд явищ з іншого боку.

8. Робота над власними емоціями.

9. Аналіз впливу групи на життя студента [10].

На шляху до розвитку критичного мислення особистості треба пройти 6 послідовних кроків:

1) нерелексивний мислитель – ще не усвідомлює «недорозвиненість» власного мислення; 2) спантеличений мислитель – усвідомив, що має проблеми зі своїм мисленням; 3) мислитель-початківець – намагається вдосконалитися, але без регулярної практики; 4) практикуючий мислитель – визнає необхідність регулярної практики; 5) просунутий мислитель – зростає у процесі своєї регулярної практики; 6) майстер мислення – усвідомлене і проникливе мислення стає візитівкою людини [11, с. 165].

Оскільки процес формування і розвитку критичного мислення особистості починається ще в період навчання в школі, а протягом університетського навчання особистість студента лише вдосконалює свої вміння і навички критичного мислення, то, вважаємо, що три останні кроки є найбільш властивими для майбутніх учителів початкових класів. Саме тому метою викладачів є досягнення рівня майстра мислення у студентів до закінчення навчання в педагогічному університеті.

Висновки. На основі викладеного вище можна стверджувати, що технологія розвитку критичного мислення студентів у процесі вивчення англійської мови є важливим засобом підготовки майбутніх учителів англійської мови в початковій школі і може бути широко використаною у викладацькій та методичній роботі. Крім того вона допомагає в самоосвіті студентів і є своєрідним путівником у сучасній когнітивній психології. Перспективи подальших розвідок з досліджуваної проблеми вбачаємо в подальшому пошуку раціональних шляхів використання технології розвитку критичного мислення у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Список використаних джерел та літератури

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Пляди», 2017. – 206 с.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров; под ред. Е. С. Полат. – 4-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2009. – 272 с.
3. Браус Дж. Инвайронментальное образование в школах: Пер. с англ. / Дж. Браус, Д. Вуд. – Вашингтон : NAAEE, 1994. – 130 с.
4. Гальперин Д. Психология критического мышления: 4-е междунар изд. / Д. Гальперин. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
5. Терно С. О. Развитие критического мышления старшоклассников у процесі навчання історії / С. О. Терно. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – 275 с.
6. Технології розвитку критичного мислення на уроках історії. З досвіду роботи вчителів. – Миколаїв : Наук.-метод. центр Упр. освіти Миколаївської міської ради, 2008. – 47 с.
7. Тягло О. В. Критичне мислення : навчальний посібник / О. В. Тягло. – Х. : Основа, 2008. – 189 с.
8. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных поисках / М. В. Кларин. – М. : Арена, 1994. – 246 с.
9. Лінкевич Н. В. Технологія розвитку критичного мислення – методи і прийоми стадії виклику / Н. В. Лінкевич // Англійська мова: газета «Перше вересня». – 2008. – № 13. – С. 4-6.
10. Кушнір В. Особливості критичного мислення педагога / В. Кушнір // Рідна школа. – 2001. – № 4. – С. 58-60.
11. Курнос Л. Б. Развитие критического мышления учнів на уроках англійської мови / Л. Б. Курнос // Таврійський вісник освіти. – 2015. – № 2 (50). – Частина I. – С. 162-167.

Ирина Александровна Пинчук,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры теории и методики начального образования Глуховского национального педагогического университета имени Александра Довженко, e-mail: pinchukiryna6@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

В статье рассматривается проблема развития критического мышления будущих учителей английского языка начальных классов в процессе подготовки их к работе в Новой украинской школе по

новому Государственному стандарту начального общего образования, подчеркивается ее важность. В работе описаны учебный процесс, построенный на основе критического мышления, его характерные особенности. В исследовании названы и охарактеризованы четыре этапа процесса развития критического мышления студентов и виды деятельности, используемые на каждом из них. Автором определены основные методы, которые чаще всего используют в процессе применения технологии критического мышления.

Ключевые слова: будущие учителя английского языка, Новая украинская школа, критическое мышление, процесс изучения английского языка, начальная школа.

Iryna Pinchuk,

Pedagogical sciences candidate, Associate professor,
Primary education theory and methods department.

Olexandr Dovzhenko Hlukhiv

National pedagogical university,

e-mail: pinchukiryna6@gmail.com

PECULIARITIES OF THE DEVELOPING CRITICAL THINKING OF INTENDING ENGLISH TEACHERS AT PRIMARY SCHOOL

The article deals with the issue of developing critical thinking of intending English teachers at primary school in the process of their training for work at the new Ukrainian school under the new state Standard of primary general education; its importance is emphasized. The work describes the educational process based on the principles of critical thinking, its characteristic features. The study describes the four stages of the students' critical thinking developing process and the types of activities that are used on each of them. The author identifies the main methods that are most often used in the process of applying critical thinking technology and its functions.

Introduction. *The issue of developing critical thinking of intending English teachers at primary school in the process of their training for work at the new Ukrainian school is very important nowadays in Ukraine, because it is one of the steps in reforming education and preparing the young generation of primary school teachers for teaching foreign languages at the new primary Ukrainian school. In this regard, teaching methods of primary education in pedagogical universities should be redirected and adapted to prepare new staff for work at primary school according to the new standard. One of the most important tasks of primary school teachers' professional training is the stable orientation of the educational process on the systematic continuous qualitative forming a teacher's personality, which is based on the readiness of a person to select the necessary knowledge through critical analysis, comprehension of information and the ability to make decisions on their own. Therefore, in our opinion, the development of critical thinking is an integral part of modernizing today's Ukrainian school as a whole and optimizing the teaching foreign languages in particular.*

The purpose of the article *is to study theoretical and methodological foundations on the developing critical thinking of intending primary school English teachers and to consider the peculiarities of the applying the developing critical thinking technology during English lessons at higher pedagogical education institutions.*

Methods. *During our study we used theoretical analyzing scientific sources, observation, questioning.*

Results. *The main key elements of critical thinking are: independence; staging; persuasiveness of argumentation; applying the certain techniques that collectively create a proven in practice effective methodology for processing information; substantiation, etc.*

The educational process, built on the principles of critical thinking, is characterized by the following features:

- 1) the educational process contains tasks that require a higher level of thinking;*
- 2) the educational process is organized as a study of a topic, which is performed through an interaction between them;*
- 3) the results of learning is not the assimilation of facts or other people's thoughts, but the development of their own judgments by means of the using certain methods of thinking;*
- 4) critical thinking requires undergraduates' sufficient skills in operating evidence and formulating reasoning, the ability to find and interpret original documents and sources of information, to analyze arguments, to substantiate conclusions with evidence;*
- 5) an important impetus should be motivated students to discuss the problem, rather than avoiding its solution. They have to work together to achieve a common consensus.*

In the psychological and pedagogical literature four stages of the process of forming and developing

undergraduates' critical thinking are mentioned, which we used in the process of teaching them English in the classrooms.

The first stage is actualization of knowledge, the awakening of interest in the topic, the definition of the purpose of studying a particular material, the active participation of undergraduates in the educational process. It is very important that each person himself determines the level of his knowledge.

The second stage is the comprehension of new information, critical reading and writing. Activation of undergraduates, aimed at a conscious, thorough and critical approach to the understanding of new information.

The third stage is reflecting, the forming own thoughts according too the educational material, holistic comprehension, generalization of received information; consolidation of new knowledge and active reorganization of representations in accordance with new information.

The fourth stage is generalization and evaluation of information (problems), determination of ways to solve it, finding out their own capabilities. Analyzing the whole process of studying the material; exchange of thoughts, makes it possible to expand the linguistic space and get acquainted with other thoughts.

Modern educational developing critical thinking technology helps the teacher to perform a number of very important functions during studying English: educational motivation; information literacy; speech culture; social competence.

Originality. *The scientific novelty of our research is in developing the sets of exercises based on using the technology of critical thinking for intending primary school English teachers.*

Conclusion. *So, it can be argued that the technology of critical thinking development of undergraduates in the process of teaching English is an important means of preparing intending English language teachers for primary school and can be widely used in teaching and methodological work. In addition, it helps in students' self-education and is a kind of guide in modern cognitive Psychology. The prospects for further searching the problem is in the future studying the rational ways of using the developing critical thinking technology in the process of professional training of intending primary school teachers.*

Key words: *intending teachers of English, new Ukrainian school, critical thinking, English language learning process, primary school.*

References

1. Nova ukrayins'ka shkola: poradnyk dlya vchytelya / Pid zah. red. Bibik N.M. – K.: TOV «Vydavnychyy dim «Pleyady», 2017. – 206 s.
2. Novye pedahohycheskiye y ynformatsyonny e tekhnolohyy v systeme obrazovanyya : ucheb. posobyе dlya stud. vyssh. ucheb. zavedenyy / E.S.Polat, M.YU. Bukharkyna, M.V. Moysseeva, A.E. Petrov; pod red. E.S. Polat. – 4-e yzd., ster. – M. : Yzdatel'skiy tsentr «Akademya», 2009. – 272 s.
3. Braus J., Vud D. Invariant education in schools. – Washington: NAAEE, 1994. – 130 p.
4. Gal'perin D. Psikhologiya kriticheskoho myshleniya: 4-e mezhdunar. yzd./ D. Gal'perin. – SPb. : Piter, 2000. – 512 s.
5. Terno S.O. Rozvytok krytychnoho myslennya starshoklasnykiv u protsesi navchannya istoriyi / S.O. Terno – Zaporizhzhya : Zaporiz'kiy natsional'nyy universytet, 2011. – 275 s.
6. Tekhnolohiyi rozvytku krytychnoho myslennya na urokakh istoriyi. Z dosvidu roboty vchyteliv. – Mykolayiv: Nauk.-metod. tsentr Upr. osvity Mykolayivs'koyi mis'koyi rady, 2008. – 47 s.
7. Tyahlo O.V. Krytychne myslennya: Navchal'nyy posibnyk / O.V. Tyahlo – KH: Osnova, 2008. – 189 s.
8. Klarin M.V. Innovatsyonnyie modeli obucheniya v zarubezhnykh poiskakh / M.V. Klarin. – M.: Arena, 1994. – 246 s.
9. Linkevych N.V. Tekhnolohiya rozvytku krytychnoho myslennya – metody i pryomy stadiyi vyklyku / N.V. Linkevych // Anhliys'ka mova: hazeta «Pershe veresnya». 2008. – №13. S. 4-6.
10. Kushnir V. Osoblyvosti krytychnoho myslennya pedahoha/ V. Kushnir // Ridna shkola. – 2001. – №4. – S. 58-60.
11. Kurnos L. B. Rozvytok krytychnoho myslennya uchniv na urokakh anhliys'koyi movy / L. B. Kurnos // Tavriys'kiy visnyk osvity. – 2015. – № 2(50). – Chastyna I. – S. 162 – 167.

Отримано редакцією 23.02.2018 р.